

บทที่ ๓

ภูมิปัญญาการใช้กลบที่ปรากฏในบทนั้นจะของหนังสือ อรุณ

กลบท คือ “คำประพันธ์ที่บัญญัติให้ใช้คำหรือสัมผัสเป็นข้อเชิงยิ่งกว่าธรรมชาติ เช่น อนรรมณ์แม่นแม้นเจ้าโฉนดงาน (กลบทรีประดับ)” (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, ๒๕๔๖ : ๗๗) พจนานุกรมฉบับนิติชน (๒๕๔๗ : ๕๑) อธิบายความหมายของกลบทว่า “คำประพันธ์ที่บัญญัติให้ใช้คำหรือสัมผัสลิเกแพลงยิ่งกว่าธรรมชาติ เช่น กุํกุํหน้าไม่เก้อละเอียดหึงส์ พังฟังก์เหมือนแกลังแพร่งความอึ้ง คิดคิดแล้วให้ชี้ชี้ทุ่นเกืองใจ (กลบทงนำรื้ว)” อุทัย สินธุสาร (๒๕๑๖ : ๘๑) อธิบายความหมายของกลบทว่า “การประดิษฐ์คิดแต่งคำประพันธ์ให้มีลักษณะเปลกไปจากเดิม โดยลักษณะบังคับเดิมของคำประพันธ์นั้นยังคงใช้อยู่ครบถ้วนแต่แต่งเพิ่มขึ้นให้ถูกต้องตามลักษณะของกลบทนั้น ๆ คำประพันธ์ที่แต่งเป็นกลไกนี้ทั้งโครงสร้าง พลันท์ ก้าวย์ กลอนและร่าย” เปลือง ณ นคร (๒๕๑๖ : ๒๕) อธิบายความหมายของกล่าวดังนี้ “คำประพันธ์ที่ กวีกำหนดแบบขึ้นเป็นพิเศษ และตั้งชื่อเรียกต่างกันแล้วแต่ผู้กำหนดแบบจะบัญญัติ” สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (๒๕๔๗ : ๑๕๔) ให้ขยานความหมายของกลบทว่า “การกำหนดเมื่อใด ที่นอกเหนือจากข้อบังคับตามนั้นทักษะของบทประพันธ์แต่ละชนิดว่า ณ ตำแหน่งใดจะต้องใช้คำบังคับพิเศษตามเมื่อใดหรือกติการอย่างไร”

จากคำอธิบายนี้สรุปได้ว่ากลบทคือ บทประพันธ์ชนิดหนึ่งที่กวีกำหนดแบบขึ้นเป็นพิเศษแตกต่างไปจากบทประพันธ์ธรรมชาติ และตั้งชื่อเรียกต่างกัน แล้วแต่ผู้กำหนดแบบจะบัญญัติ

ในการศึกษาร่องนี้ ผู้ศึกษาใช้กลบทในความหมายดังนี้ “คำประพันธ์ที่กวีกำหนดแบบขึ้นเป็นพิเศษและตั้งชื่อเรียกต่างกันแล้วแต่ผู้กำหนดแบบจะบัญญัติ”

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับหนังตะลุง บทหนังตะลุงและการพุดคุยสอนถ่านนายหนังตะลุงและผู้เขียนบทหนังตะลุงบางคนพอจะประมวลเรื่องราวของกลบที่สัมพันธ์กับหนังตะลุงได้ดังนี้

บทหนังตะลุงส่วนใหญ่แต่งเป็นกลอนแปดหรือกลอนสุภาพเป็นพื้น มีบ้างที่แต่งเป็นกลอนกลบทหรือกลอนชนิดอื่น ซึ่งน่าจะได้รับอิทธิพลจากกลอนกลบท เช่น กลอนสี่ กลอนสามห้า กลอนหอย โดยแต่งแทรกเป็นตอน ๆ อาจมากบ้างน้อยบ้างตามความต้นฉบับของผู้แต่ง

หนังสือกลบที่มีอิทธิพลต่อนายหนังตะลุง คนเขียนบทหนังตะลุง ได้แก่ “กลบทศิริวินูลกิตติ” ของหลวงคริปรีชา (เช่ง) ซึ่งชาวบ้านภาคใต้เรียกว่า “หนังสือยกิตติ” หรือ “เรื่องยกิตติ” ซึ่งเป็นหนังสือที่นายหนังตะลุงในอดีตนับถือว่าเป็น “ตำรากลอนหนังตะลุง”

นายหนังตะลุงในอดีต จะเรียนยกิตติกันอย่างจริงจังควบคู่ไปกับการอ่านวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ ที่สำคัญคือบทประพันธ์ของสุนทรภู่โดยเฉพาะพระอภัยมณี

หนังประวิง หนูเกื้อ อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช เล่าว่าตนเองหัดหนังเมื่ออายุ ๑๕ ปี เริ่มหัดหนังก็อ่านยกิตติกับพระอภัยมณี เรื่องพระอภัยมณีนั้น กลอนหวาน ส่วนยกิตติกลอนสนุก หนังสมัยก่อนเรียนวรรณคดีเหล่านี้ทั้งนั้น อย่างหนังปานบอดซึ่งเป็นนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงและเป็นอาจารย์ของหนังประวิง สามารถจำยกิตติได้ทั้งเล่นเวลาเล่นก็ใช้กลบทแทรกกลอนสุภาพตลอดเรื่อง หนังสมัยก่อนที่เล่นกลอนกลบที่มีชื่อเสียงและหนังประวิงได้คุ้ยอีกขณะหนึ่ง ก็ หนังสุคบ้านเข้าพังไกร อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช หนังคนนี้ใช้กลอนกลบที่แต่งเองแบบทั้งสิ้น (อุดม หนูทอง. ๒๕๓๔ : ๑)

นายหนังตะลุงคนอื่น ๆ ที่มีชื่อเสียงในเชิงกลบทยังมีอีกหลายคน เช่น หนังเที่ยง หนังพื้น อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช หนังคลึง สร้อยทอง อ.ทุ่งสง จ.นครศรีธรรมราช หนังราย พัฒน์จันทร์ จังหวัดยะลา กลบที่ปราກฎได้แก่ นาคบริพันธ์ อักษรบริพันธ์ สะบัดสะบึง นาคเกี้ยวกระหวัด พยัคฆ์ข้ามหัวย

กลบทปราກฎอย่างชัดเจนในบทหนังตะลุงบางเรื่อง บางบท เช่น

- ๑) เรื่องกลืนกรอบแก้ว ของ ส.ชำนาญภักดี (นายเสือ ชำนาญภักดี) กวีชาวบ้าน บ้านคอนคัน จังหวัดสงขลา กลบที่ปราກฎได้แก่ นาคบริพันธ์ อักษรบริพันธ์ สะบัดสะบึง นาคเกี้ยวกระหวัด พยัคฆ์ข้ามหัวย

(๒) เรื่องบุกแคนนหัวใจของนายพ่วง บุญราตรี นักเขียนบทนั้งตะลุงผู้มีชื่อเสียงชาวพหุภาษา กลบที่ปรากฏคือ กบเต็นต่อข้อหอย สะบัดสะบึง กลอนสี่ กลอนสามห้า

(๓) เรื่องฟ้าสูงแผ่นดินคำ ของนายฉิว พิพิธวารี กวีชาวบ้านจังหวัดสงขลา นักเขียนบทนั้งตะลุงผู้ที่มีชื่อเสียงชาวสงขลา กลบที่ปรากฏคือ กบเต็นต่อข้อหอย

(๔) บทเทวากองนายฉิว พิพิธวารี บทเทวากองหนังกราย พัฒน์จันทร์ บทเทวากองหนังแปลง สองหิ้ง จังหวัดสงขลา บทเทวากองหนังเชยฐ ทหารจังหวัดชุมพร บทเทวากองหนังฟ่อง อ.ปากพนัง จ.นครศรีธรรมราช กลบที่ปรากฏ คือ สะบัดสะบึง

(๕) บทสมห้อง (บทอักษรร่าย) ของหนังป่านบอด อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช กลบที่ปรากฏ คือ สะบัดสะบึง

(๖) บทรามสูรของหนังประวิง หนูเกื้อ กลบที่ปรากฏ คือ นาคบริพันธ์

(๗) บทมนนางของหนังประวิง หนูเกื้อ กลบที่ปรากฏ คือ อักษรนรบิพันธ์

(๘) บทมนนางของหนังกราย พัฒน์จันทร์ กลบที่ปรากฏ คือ ครอบจักรวาล

(๙) บทยักษ์ถือศิลของหนังประวิง หนูเกื้อ กลบที่ปรากฏ คือถ้อยหลังเข้า กล่อง

(๑๐) บทนางเดิน (บทคร่ำครัวญรำพัน) ของหนังกราย พัฒน์จันทร์ กลบที่ปรากฏ คือ สะบัดสะบึง

(๑๑) บทยักษ์ชนป่าของหนังประวิง หนูเกื้อ กลบที่ปรากฏ คือ อักษรล้วน

(๑๒) บทเกี้ยวขอกองนายแปลง มนตรี ผู้เขียนบทเกี้ยวของผู้มีชื่อเสียงชาวสงขลา กลบที่ปรากฏ คือ วัวพันหลัก

(๑๓) บทยักษ์เดินป่าของนายฉิว พิพิธวารี กลบที่ปรากฏ คือ กลอนสี่

(๑๔) บทนางเดินของหนังเอี่ยม ทองคำ อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี กลบที่ปรากฏ คือ กลอนสี่

(๑๕) บทมนนางของหนังศรีพัฒน์ เกื้อสกุล อ.เกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี กลบที่ปรากฏ คือ กลอนสี่

๑๖) บทสมห้องของหนังศรีพัฒน์ เกื้อสกุล กลบทที่ปรากฏ คือ กลอนสีและกลอนสามห้าปะป่นกัน

แม้กลบทที่ปรากฏในศกิตจะมีถึง ๘๖ ชนิด แต่ที่นายหนังตะลุงและผู้แต่งบทหนังตะลุงเลือกนำมาใช้มีประมาณ ๑๐ ชนิด คือ ๑) นาคนบริพันธ์ ๒) อักษรบริพันธ์ ๓) สะบัดสะบึง ๔) นาคนเกี้ยวกระหวัด ๕) พยัคฆ์ข้ามหัวย ๖) กบเต้นต่อຍหอย ๗) ครอบจักรวาล ๘) อักษรล้วน ๙) วัวพันหลัก ๑๐) ถอยหลังเข้าคลอง ที่เป็นเรื่องนี้ เพราะกลบทเหล่านี้ ช่วยเสริมให้บทหนังตะลุงวิจิตรพิสดารขึ้นแต่ขับร้องและฟังได้ไม่ยากนัก

การใช้กลบทเกรกในบทหนังตะลุงย่อمنทำให้บทหนังตะลุงบทนั้น ๆ วิจิตรพิสดารขึ้น

ในบทหนังตะลุงของหนังฉบับนี้ อบรม มีการใช้กลบทที่เหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งทำให้บทหนังตะลุงดังกล่าววิจิตรพิสดารขึ้นไม่น้อยกว่า ๑๖ ชนิด ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) กลบทกบกบเต้นต่อຍหอย ซึ่งมีลักษณะดังนี้ กำหนดให้วรรณนั่งมี ๕ คำ คำที่ ๑ กับคำที่ ๔ คำที่ ๒ กับคำที่ ๕ คำที่ ๓ กับคำที่ ๖ ใช้พยัญชนะตัวเดียวกันและบังคับสัมผัสสาระคำที่ ๓ กับคำที่ ๕ เนียนเป็นแบบได้ ดังนี้

ก ข ก ก ข ก ๐ ๐ ๐

ຂ ง ຈ ຈ ງ ຈ ๐ ๐ ๐

ฉ ช ช ฉ ช ช ๐ ๐ ๐

ຜ ຟ ຜ ຜ ຜ ຜ ຜ ໐ ໐ ໐

ดังตัวอย่างเช่น

นำใจครึกนีกจิตตรองต่างทองเทียน
ยุคลบั้งยังคุ่นາກพระศาสดา
ເຄາຣພຫຣມໍກໍາຮພທີໂນດີຫຣນໍ

“ຍກທັດຄົ່ນ້ອມຍອມທັດຄົ່ນ້ຳນິ້ນຕົ້ງເທື່ອ
ແຈ່ນຈຳນອງຈອງຈຳນີ້ຍບັງຄນກຳລັດ
ເປັນເທວິນກຣີປິ່ນກວາໄລກາສຽງ
ສ່ອງຄວງໃຈສັດງັນກຣີແຈ່ນອັນພຣ

พร้อมแนะนำเพราะสนิทขับจิตแล้ว
ранrageะราคินสินสั่งวรณ์

ล้วนนั่นก็คือเสื่อแก้วคำสั่งสอน
หมู่นิยายหมายห้มองกรอกวันหนึ่น”
(กลบทศรีวิบูลกิตติ)

ในบทหนังตะลุงของหนังสือ อรุณ มีการใช้กลบทชนิดนี้ปรากฏเป็นจำนวน
มาก ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๑ บทบรรยายและพรรณนาความงามของตัวละคร

“เข้าแอบบังต้นลำ涓นในสวนศรี ดูบุตรของทนมีพเป็นอสูร
พระพักตร์แจ่มเพียงพระจันทร์วันเพ็ญบูรพา ใจเรารักเจ้าแรกครุ่นแขวนวัย
ทั่วภาคพื้นทั่วพิภพจน โลกหล้า
นางสาวรรค์นั้นแสงจากแห่งใด
สายทุกสิ่งสมทุกส่วนชวนใจข้อง
น้ำขำเนื้อแนบทรวงขาวพราวเหมือนจันทร์
อารมณ์รักอันแรงร้อนอวารณ์จิต
ตัดสินใจแสดงนรินทร์กุณารา

ปล้ำกันดรามียนกานดาหาที่ไหน
ถ้าสวยเที่ยบถึงสาวไทยก็ไม่ทัน
สวยงามนั่นสมเนื้อน้องสองเต้าถัน
ผุดผาดเที่ยบฟ่องผิวพรรณเทพกัญญา
ไม่สู้หน่ายหมายสนิทเสน่ห่า
ตรงเข้าหาลูกสาวเข้าขอนمار”
(สามพี่น้องฝ่าแฟด)

ตัวอย่างที่ ๒ บทบรรยายและพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก

“ฝ่ายพระเจ้าแก่นนิกรยังร้อนจิต ยกพลติดตามลูกบุกบั้นหา
ตัวนางจรอ่อนนี้จากพลับพลามา ไม่เจอนหน้ามานานรำคาญจิต
ติดมือชายต้องมีช้ำทำอย่างไร
หลายวันเดินทางเวียนแคนคงสังค

บดิตรานุกคงร้างเดินทางไกล
มัวหลงทิศเมื่อแรกทำกรรณ ใจน
ท้าวตังใจเที่ยวตามเจ้าเข้าอรัญ
จอมกษัตริย์ใจเครื่องฝ่าโศกศัลย์

นัมเนินนานน้านตรนองร้องรำพัน
สวยงามเจ้าสุกด้ายใจไปจากพ่อ
จัดไฟร์ฟล่องจากพลับพลาตั้งหน้าตาม

หลายคืนวันหลังคืนเวียนเพิ่มติดตาม
ฤทธิ์ท้อรมทุกหุบก้าวหนาน
ไม่กราบความมัวสืบคว้าอยู่ช้านาน”
(สายเลือดลึกลับ)

ตัวอย่างที่ ๓ บทบรรยายความในใจของตัวละคร

“ฝ่ายแสงนรินทร์นั้นลึ้นอิสระแล้ว
กนถูกขังกั้นถูกเมี้ยนเขียนจะตาย
ใจรักษาเรางึงขอต่อใจนัยกษ์
ถูกขังคุกถึงขั้นแค้นแน่นทรงใน
มณฑากิทย์มีท่าทางเหมือนอย่างรัก
อนาคตจิตอนนิจจาน่าละอาย
เสียชาติเกิดลื้นชื่อญี่ปุ่นง่หมาด
เหมือนมดตายหมายหมายความตุ่มน้ำตาล

เห็นไม่แกล้วชีวิตจะปลิดหาย
ลึ้นเชิงชายเสียชื่อชาติคระภูล ไห
เสียพระรักสูญพระเรณผ้าหลวงให้ล
หาไม่คราเห็นไม่แกล้วแล้วต้องตาย
ใจข้องนักจึงขอนางเข้าห่างหาย
พลาคลงตายพระราศีดินมีมื่นการ
แสนละอายสุครอบอาณาสังสาร
รกรสหวานแรกเริ่มหวังกระทั้งตาย”
(สามพี่น้องฝ่าแฝด)

- ๒) กลบทนาคนบริพันธ์ ซึ่งมีลักษณะดังนี้กำหนดให้รรคหนึ่งมี ๘ คำ คำที่ ๖ ๗ ๘ สัมผัสกับคำที่ ๑ ๒ ๓ ของรรคถัดไป คำที่ ๖ ๗ ๙ ซ้ำกับคำที่ ๑ ๒ ๓ คำที่ ๘ กับคำที่ ๑ เป็นเสียงเดียวกัน เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ค
๑ ๑ ๙ ๐ ๐ ช ช ณ

ก ข ค ๐ ๐ ๙ ຈ ฉ
ช ช ณ ๐ ๐ ญ ญ

ดังตัวอย่างเช่น

“กรุงกษัตริย์ชั้นคำให้หราทำนาย
อาลัยเดียวเหลียวหลังให้คั่งคุณ
ด้วยดวงจอมสุดาให้ราหาย
พระทัยหวังสังเกตสังเวชครั้น
ออกขันต่อรองปีองประคงรับ
ตัวโศกเครวันเคล้ากล้อyleดดอยที่
ทวีทุกชั้นรุกโคนกระโจมรับ
โศกสะละถอยค้อยถอยลับ
ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังจีน อรุณศ เช่น
ให้คั่งแคนแน่นหนูนด้วยดวงจันทร์
ให้ราทูลว่าร้ายพระทัยหวั่น
สังเวชครุ่นจิตมั่นเอาบันตี
ประคงรานคาดับตัวโศกศรี
ลดทางตัวหริทวีทับ
กระโจนรานด้านหลบโศกสลับ
ค่อยถอยละพระกีจับพระชรรค์ชร”
(กลบทศริวินุลกิตติ)

ตัวอย่างที่ ๑ บทพร瑄นาอารมณ์รัก

“ข้างฝ่ายองค์นางพระยาเวลาศึก
เกิดหลังรักหนักหน่วงในกรวงใจ
อารมณ์แรกแปลกเปลี่ยนประหลาดจิต
ให้ผิดเหลือเยื่อไยน้ำใจรัก
สมานชิดกิจลึกจนดึกลับ
กระสับกระสันปั่นป่วนหวานละอาย
เขามีแม่ครีเรือนเป็นเพื่อนใจ
เราใจเสาะเพระทรงศักดิ์ยังรักเมีย
กำหนดนึกไข้อนงค์เกิดหลงให้หล
ในการวงเจ้าฝ่ายอาลัยอารมณ์รัก
ประหลาดใจไอกนคิดให้ผิดหลัก
น้ำใจเราฝ่ายสมัครสมานชาย
ชนดึกแล้วนอนไม่หลับกระสับกระส่าย
หวานระหว่างผู้ชายเขามีเมีย
เป็นเพื่อนของหาดทัยเราใจเลีย
ยิ่งรักมากอย่างจะเชียร์ให้อืญ่นาน”
(อาทรอพณ์สวาย)

ตัวอย่างที่ ๒ บทบรรณาความแปลกประ麾าดใจ

“ในครั้งนี้บันดาลพิมานยักษ์
หวานหัวนักอัศจรรย์กลับหันหาย
แท่นสถานขอນารำพึงคิด
ขิตเป็นที่ร้อนรนหม่นหมองมาก
จากความโสมนัสอุราฐุก
จากแท่นทองมองเข้มหนึ่งหวานเพชร
พระหัตถ์ยกเอาหวานฟ้าในคาดพริบ
สนิมจันคับขิตหวิดประ麾าด
กระชับหันผันเห็นหินเพชรรัตน์
ยกหวานล่อพอจะลงตรงกับหิน
เนื่องสถอนขอນารมรคั่งแคนคับ
ครั้งแต่เก่าเราเห็นขีเมฆเลือน
แล้วล้อเล่นด้วยผู้มารมณ์
กุณกรอบเอหวานฟ้าในตามอง
คิดว่างามสวยฉวยอุคอาชาธัน

พิมานโยกเหมือนจะหักหวานหัวนัก
กลับหันเหียนนณเทียรระทายแท่นสติ
รำพึงคาดหวานหัวด้วกจิตเป็นทุกข์
หม่นหมองมีลางหลากจากความสุข
อุรนร่องรับลูกจากแท่นทิพย์
เห็นหวานพอ ก็เสด็จพระหัตถ์หยิน
ในคาดพร้อมขอทวีปเห็นสนิมจัด
หวิดประหวิกริวกรากกระชับหัตถ์
เพชรรายประกายจัดยกหวานลับ
ตรงกับเหตุในแผ่นดินเนื่องสลับ
คั่งแคนคิดพิคิกับครั้งแต่ก่อน
อีเมฆลามาเยือนแล้วล่อหลอน
ผู้นำมีฤทธิ์อนกุmgrจัน
ในความรุ่งพุ่งส่องคิดว่างามสรรพ
รามสูรจับหวานข้างดูกฎเข่านางทะลาย”
(stanพื้นของฝ่าแฟด)

- ๓) กลบทนมธูรสาที ซึ่งมีลักษณะดังนี้ กำหนดให้วรรณหนึ่งมี ๘ คำ คำที่ ๑
ของวรคที่ ๑ และ ๓ สัมผัสกับคำที่ ๔ คำที่ ๕ สัมผัสกับคำที่ ๗ และคำที่ ๕ ของวรคที่
๒ และ ๔ สัมผัสกับคำที่ ๙ เขียนเป็นแบบໄได้ดังนี้

๐ ๐ ก ก ช ๐ ช ๐
๐ ๐ ง ง ช ๐ ช ๐

๐ ๐ ๐ ๐ ค ๐ ค ๐
๐ ๐ ๐ ๐ ฉ ๐ ฉ ๐

ดังตัวอย่างเช่น

“อดีเตแต่นานนิทานหลัง
ชื่อขันบากหลาเกิตประเสริฐดี
คำรังกพลบเกิตประเสริฐโลก
อาบภาพปราบปรี้องกระเดื่องปรา^ร
ย้อมไพบูลย์พุนสวัสดิ์สมบัติเรียน
พิกพเบื้องเลื่องลั่นสนั่นเพียง
มีเอกนางอย่างองค์ในวงศ์สวรรค์
พระพักตร์เทียนเบรียบพรหมอันชนมาน
นิกรังหนึ่งกว้างสำอางครี
เจ้าราษฎร์ศักดิ์มหิสรา
เป็นของโภคภูลจักรอัครมหา^ร
กญาเดชาเป็นเกศนิเวศเวียง
เอี่ยมจะเทียนครีนตรลือเดชເສີຍ
จักເອນເຊີຍອອກດັ່ວໜ້ວຈົກພາລ
ดังดวงขันทร์ແຈ່ນໂຄມໂພຍມສານ
พระศอປານແນ່ງສ່ຽງຈາ”
(กลบทศรีวินุลกิตติ)

กลบทนิดนึงปรากฏagainในบทนั้งตะลุงของหนังสือ อรุณต ดังเช่น
ตัวอย่างที่ ๑ บทบรรยาย

“ฝ่ายพระแสงศิลป์ชัยเวลานี้
ปรีกษากาเรื่องเมืองนาควินากໄກด
น้องทุกที่เทียนเพียงหนักจะพักໃหນ
ยิ่งหนักใจให้นอนทนมนาน
จากนารคามาคงจะไขหมาย
ไม่สมหวังสังเวชสมเพทใจ
ตอนกลางวันพักกายได้ไม่ไหว
ต่อมื่อไรจะได้ของที่ต้องการ
ไม่ว่าจะที่จะสุขสนุกสนาน
ไม่แข็งการเข้าห้องหลังเป็นอย่างไร
ว่าจะได้ดวงจันคน่าสังสัย
ในทันใดเสียงดังกีฟังดู”
(ราชินีบอด)

ตัวอย่างที่ ๒ บทปลอบประโลม

“พลง โลงหลอนปลอนว่านิจานเหย
ความลับซึ้งดังจิตพิคิดจริง
ถ้าเราสองครองส้าอ่าปภิเสษ
รักผังจิตไม่คิดงานอยู่กางใจ
คงระวังนั่งระวังเหมือนแกลังว่า
อย่าเชือกคนปากคันที่มั่นคง
อันกำหลอกบอกให้หลงมั่นคงหลอน
อันคนสำคัญเดือนนั้นเหมือนตัว
คนบุญคงจะยำทำอย่างยาก
พลงกอดดูบสูบได้ทั่วภายใน

ไม่น่าแเลยจะน้ำหมองแม่น้องหญิง
จะไม่ทิ้งทอดทำให้ช้ำใจ
อย่าลือเหตุคำยุยงมาสงสัย
เรื่องอะไรในอุรนเข้าอารมณ์
ใครนุสานาจีเด็นไม่เห็นสม
จะตกตามลงทำกล้ำตัว
อย่าใจอ่อนนวยวุ่นแลยกุนหัว
บ่างช่างยั่วตัวมันยุรู้แต่ย้อน
อย่าเชือกคนบอกมั่นหลอกหลอน
สาวค่อยผ่อนผันตามความพอใจ”
(มาตรฐานเมือง)

ตัวอย่างที่ ๓ บทพรรณนาความในใจ

“คงเวลาหาฤกษ์ร้ายเอาไว้แล้ว
อีหานามขมคุณบีคอกอยกรีดกราย
พอได้ทีมีท่าต้องมาทิ้ง
ถึงเรื่องร้ายจะได้รู้ถึงภูวนาย
ฝ่ายน้องนี้มีนำหนักขาดรักสนิท
ให้คเราถ้าเข้าโอกาสสนองความกรณ์

เห็นไม่แกล้วอย่าให้คลาดที่ม้าดหมาย
มันไม่ตายก็ยังทำให้ช้ำใจ
จะไม่ยิ่งชืนยงอย่างสงสัย
จะจับไกรเมื่อไม่มีสักขีพยาน
คงไม่คิดว่ากล่าวให้ร้าวงาน
เห็นผลงานผ่านไปง่ายไม่เป็นไร”
(น้ำชาราชสถานน้ำผึ้ง)

(๔) กลบทหารายละเอียดเรื่อง ซึ่งมีลักษณะดังนี้ “กำหนดให้วรรณหนึ่งมี ๒ คำ จังหวะละ ๒ คำ มี ๔ จังหวะ ๒ จังหวะแรกใช้พยัญชนะช้ำกัน ๒ ตัว ๒ จังหวะหลังใช้ลักษณะเดียวกัน” (โกรก สาริกบุตร. ๒๕๑๘ : ๓๒) เขียนเป็นแบบໄค์ดังนี้

ก ข ก ข ค ง
ມ ມ ມ ມ ມ ມ

ຈ ນ ຈ ນ ປ ໜ ປ
ຫ ຫ ພ ໝ ພ ພ

ดังตัวอย่างเช่น

“ช้าสาวขาวคริทรรมมีทรงมิ้ง
นมดึงนั่งเดาคลอเคล้าคลอกลิ้ง
ไอ้มูร์เอี๊ยมเอี๊ยมอรรถสีจัดแสง Jin
หน้ายวนนวลอย่างดวงนางศูน้อย
ไอ้มูร์ปfragrant อ้างเบรียบจันทร์เทียบจริงแท้
มุ่งห่นนมเห็นนวลเต็มโนน
สอดแคงแสงดินอกมีไนเมีຍ
นุ่งลายไนเดิคอกเจิดดวงจันทร์

นางแอบแนบอิงสุดถวิลแสนถวิล
ล่อหลาคลินเดิคลินลากล้อย
ເມື່ອນແຍ້ນແຍ້ນຍື້ນແສງທີ່ສຸກຫ້ອຍ
ແນລົ້ມແຮ່ນຂ້ອຍພັກຕົວໜ້ອຍເພີ່ງໝາ
ສະບິບແບ່ງແສງແບ່ງງານແພ່ແງ່ພົມ
ນໍາຊີຄືນິຄືນແດອນລ່ອດ້ອມ
ຮູ້ງໝາຍຮາຍເຊີບຮູ້ວນເບີນລາຍໍາ
ລວດທອງລ່ອງທັນແອນຄໍາອໍາຄົງ”
(กลบทศริวบุลกิตติ)

ในบทหนังตะลุงของหนังสือ ๑๖ มีการใช้กลบทบทนิหนึ่งมากดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๑ บทพรลมนาฎปร่างและลักษณะของนางหิงคง

“ຂຶອນກລ່າວສາງນາຈາກຄານວາສີ
ຍອດຫຼິງທີ່คงສນທຽງສາວໄທ
ไอ้มูร์ปfragrant อ้างเบรียบจันทร์เทียบจริงแท้
ນຸ່ງໜ່ານນມເຫັນໃນເຕັນโนນ

ແມ່ຫຼູອຍຸດີຣາສີສຸກໃສ
หน้ายวนนวลໄຍຂອນໃຈໝາຍໝາ
ສວຍແບ່ງແສງແບ່ງງານແພ່ແງ່ພົມ
ນໍາຊີຄືນິຄືນແດອນລ່ອດ້ອມ

นุ่งสมนวลดรีนอกมีไนเมียน
สวยงามไส่เลิศคงเอกครองจ้ำ
คงสมคณสันช่างพื้นชุมพร
ในเดือเนื้อสาวโคนขาวปลาดယดง
นาดช้างชุงวงเดินหน่าวงปลาดယน
นาดพลาดนางเพลินชายเนินชุมนา

รุ่งชาญรายเชียรล้วนเขียนถายทำ
ลวดทองลงทำสนรำสวยงาม
ทั้งได้ทองดีผ่องครรภุคแสง
นมเต้านางแต่งยังชัวยัวชา
ໂທกบานวารແບນໄກວ່ແນແກວ່ງชา
ແນວເພີນນິນພາສີລາສີລາຍ”
(มัตติกา)

ตัวอย่างที่ ๒ บทพรรษนาความทุกข์ของเจ้าหญิงดวงสุดาซึ่งถูกพระบิคាសาป ให้กลับเป็นฝี

“เจ็บรอยพ่อศิตรงที่พ่อค้อຍ
เก懊ท้นนำกรรมหนักขอณัยกษใจย้าย
เคลรักกลับละສະເສີຍແລ້ວ
หายรักหกร้างเป็นก้างปางกรรม
ผิดเดินผู้เดียวหนามเกี่ยวหนีຍວກາຍ
ຈວນคำាຈຳຄົດຕ່ວນຕົດຕອງຕາລ
ຕໍາລັງຄົງແຮມພັງແບມຫິງເຫາ
ຖຸກຫັ້ນທີ່ວ່ານະເຫດອກນອດກາ

ໄລຫີດໄຫລຍ້ອຍล້ວນຮອຍໄນ້ຫວາຍ
ໂກຮູກກລັບຮ້າຍສາປາກຍສ້າງกรรม
ແຮກກ່ອນຊູກນກ້ວສູບແສນບໍາ
ຫຼຸກໂຮ່ພ່ອທຳກອບທົ່ວໍາກໍາມະນານ
ມຸດຂ່ອງນອງໝາຍໃຈຫາຍຈໍາຫາຍ
ເຂອພວກໃຈພາດຕາຍແນ່ແຕ່ນາງ
ໂອ້ຮກອກເຮົາກລັບເໜຶງໄກລ່າງ
ນາຍາກນາກຢ່າງດົງກລາງແດນໄກລ”
(ການເຫັນ)

๕) กลบทวัวพันหลัก ซึ่งมีลักษณะดังนี้ กำหนดให้รรคหนึ่งมี ๘ คำ คำ สุคท้ายของแต่ละรรคใช้พยัญชนะตัวเดียวกันกับคำแรกของรรคถัดไป เขียนเป็นแบบ “ได ดังนี้”

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ก

๊ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๔

ก ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๖

ค ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๙

ดังตัวอย่างเช่น

“อันเรื่องคำสสร้างพระกร
ศิโรรายไหวบปลวอัคคีนี
จีรแแห่งพระปิตเยกพุทธองค์
สอนดวงจิตทิฐิรัตน์แก่ก่อน
มาจะกลับขึบกล่าวเรื่องราวดัง
หนเรื่องท้าวเจ้าเมืองที่เนื่องมา
รบจะเร่งรีบอัดจัตุรพล
กลับหลักหนีพญายาลาลผ่านพิกพ

ทรงจำแนงน้อมกรอ่อนเสียรศรี
มิชนดีนึกหมายชายจีร
องค์ท้าวทรงจิตจำคำสั่งสอน
ก่อนสั่งสอนถูกมีย่อนมีมา
หลังที่ยังยุคไว้ไม่กล่าวหา
มารอตั้งค่ายจะรายรบ
ผลสกูลรู้ว่าท้าวเจ้าเมืองกลับ
ภพลงบี้นราชปราสาทรัตน์”
(กลบทศิริวินุลกิตติ)

ที่ปรากฏในบทนั้นของหนังสือ อรนุต เช่น

ตัวอย่างที่ ๑ บทพรรณนาความทุกข์ระทมของนางสุชาดา

“โอ้อนาถวานาจะต้อง
หาผู้ได้ใจเด่าขาดจะมา
ให้จะรู้เห็นถูกกล่าวเพราทำผิด
ให้ยังคงทรงศักดิ์ตากล้าเกรียงไกร
กรุณาไม่ล่ออยู่กับเดิมพ่อ
หาไม่แล้วเรื่องจะคิดหนีบิดา

จะต้องวันวันของร้องไห้หา
เข้าจะมีเมตตาคงจะหาไม่ได้
ผิดที่คิดลบหลู่ท่านผู้ให้ยุ่ง
ใกล้ออกไปคนยังกลัวทั่วโลก
พ่อเหอขอโทษก่อนโปรดผ่อนหา
นางโศกศัลย์พรรณนาอยู่เดียวคาย”
(สามพื้นของไฟแฟด)

ตัวอย่างที่ ๒ บทพรบนาความทุกชั้นของนางคุณาริสา

“แล้วเมืองทองหายวันไปกับตา
หมองอารมณ์ตรมนึกแล้วตรีครอง
นานเหลือเกินเหลือคืนคำนวนยังนับ
สถานที่เมืองทองลูกดึงต้องการ
นอนกลางคืนกินกลางป่าเวลาใดน
ถึงใจรักหักจิตพาบิตร

กุณาริการ่องไห้ฤทธิ์หมอง
ตรองตริเท็นว่าต้องกันควรนาน
นับวันไก่ล้มได้กลับเมืองทองสถาน
การเดินทางยังนานไม่แน่นอน
กินบนคืนอาหารคงพงไพรสร
ออกเร่อร่อนสองคนพญาภัย”
(อาการแพ้สาวาท)

๖) กลบทะบัดตะบัง ซึ่งมีลักษณะดังนี้ “กำหนดให้วรคหนึ่งมี ๕ คำ แบ่ง
จังหวะคำภาษาในวรคเป็น ๑/๒/๔ และบังคับให้ ๕ คำท้ายวรค เป็นการเข้าคำเพียงกัน
คือคำที่ ๑ กับคำที่ ๓ เป็นคำเดียวกัน ส่วนคำที่ ๒ กับคำที่ ๔ เป็นคำที่มีเสียงพยัญชนะ
เดียวกัน แต่ใช้สระหรือตัวสะกดต่างออกไป ทำให้ท้ายวรคทุกวาระมีเสียงเบาหนักเบา
หนัก (ลหุครุลหุครุ) ตลอดกัน” (อรุณฯ สุวรรณประเทศ. ๒๕๕๒ : ๖๔๔๑) เวียนเป็น
แบบได้ ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ก ข

๐ ๐ ๐ ๐ ก ง ก ง

๐ ๐ ๐ ๐ ຈ ຈ ຈ

๐ ๐ ๐ ๐ ช ช ช ช

ดังตัวอย่างเช่น

“ในครั้นนั้นเวลาขันต์กีหันกีหัวค
ปริชาตนาคพัตราบัตระบิน
เสียงโกรนกรีนกรีนสนั่นสนั่น
จะพากแยกแตกพลัดกีจัดกีจื่อัน

สะท้านอาสน์เทวฤทธิ์สถิตสถิร
พิกพอกนทร์ก้องคั่งกระทั่งกระเทือน
ดังทิพย์รัตน์อมรินทร์จะหมินจะเหมือน
ดังดาวเดือนเลื่อนลัดจะจัดจะจาย

ทั้งบัณฑุกัมพลอัมราชก์หวานดกไหว
เดชะศีลสุดสาทไม่คลาดไม่คลาย
ท้าวอมเรศอิศราชาให้หวานให้หวัง
ว่าบุญไร้โคนกล้าจะราจะโรม

กลุ่มนี้เป็นไฟร่องแรงไม่มีแห้งไม่หาย
จะอุ่นจะอ้ายอลาเวงกระเครงกระโครม
พะวงพะวงศิริกะไม่หักไม่โหน
จะตาโคนทิพย์รัตนให้จัดให้จาย”
(กลบทศรีวิบูลกิตติ)

ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสิน อรุณุต เช่น
ตัวอย่างที่ ๑ บทบรรยาย

“ในครั้งนี้เวชยันต์ให้หวันให้หวาน
น้ำไขเข้าใจนิพัทธ์ไม่คืนไม่ดี
ทึ้งเหงื่อไคล ไหლั่งทรงนั่งทรงนิกร
ดุดาวเดือนเลื่อนลัคกระจััดกระจาย
ทิพย์อาสน์ที่เคยอ่อนกลับร้อนกลับเร่า
หมอกเมฆมัวมีคามากเป็นหลา กเป็นลง
นากศูดแสงแก้วเคียงแวงเคียงวัน
ทุกสิ่งอย่างขวางตามผิดทำผิดที่

สะเทือนอาสน์เทวฤทธิ์ท้าวโกสิติโกสิร์
ใจนที่ร้อนรนสกนธ์กาย
ความรู้สึกทบทับกระสับกระส่าย
ช่างผลัดพระยาดูที่มันผิดที่ผิดทาง
จิตใจเข้าพินາทองกลับหมองกลับหมาง
ทุกทุกอย่างเครื่องทิพย์ก็สิ้นคืนสิ้นดี
อัจฉริย์ที่เคยแจ้งหมอดแสงหมอดสี
คงจะมีเรื่องประหาดที่สำคัญสำคัญ”
(น่าນมลทิน)

ตัวอย่างที่ ๒ บทคลอก

ได้อยู่รักษาหัวขบ้ำช่วยป้าชี
ประภูเทสนมินะยินะหยัง
อยากจะกินของดีประคีประควาย
ถูกปลิงกัดทวยอุดไม่หลุดไม่หล่น

“จะกล่าวถึงอสุรายักษ์กษัย
พุฒสีกีก็คักลักษณะลวย
จะรึงคัรังออกงานสองสามหน่วย
พุฒสวายกีก็คักจะยักษ์กอย
ปืนขึ้นบนขอนหดีขึ้นปืนเจ็บ

กระเด็นพลุดหลุดทางลงส้างลงแล
พอดีนพลุดหลุดพลุบลงคลุบลงคลาน
พระโภณงานสายผักกั้งรักกั้งรัง
ทรงกำลังยังหนุ่มเป็นหยุ่มเป็นหย่อ
มีพิษร้ายไม่หลอกพ่นออกพ่นเอง
แม่ทิดกรังหนังชุยเป็นชุยเป็นชน
พอดีวัดกั้งแก่วงหัวแดงหัวด่าง

พุฒแต่ก็เก็บคงรังคงรัง
พุฒยานแผลเป็นทางอยู่ข้างล่างข้างหลัง
เวลาซึ่งโถงโถงคงจะอย่างคงอย่าง
งอกขึ้นดื่มนพุฒตีระสีระแสง
ขอบทำเพลงอ้อร้อร้อยกคอยกคาง
ขยักขย่นซ่อนเร้นแลไม่เห็นไม่ห่าง
เห็นมีทางแล้วแต่บองของสำคัญ”
(ราชินีบอด)

๑) กลบทักษะบริพันธ์ ซึ่งมีลักษณะดังนี้ กำหนดให้รรถหนึ่งมี ๘ คำ คำที่ ๖ ๗ ๘ เป็นพยัญชนะเดียงเดียวกับคำที่ ๑ ๒ ๓ ของรรถถ้าไปเขียนเป็นแบบได้ ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ค
๔ ๙ ๘ ๐ ๙ ช ฉ

ก ข ค ๐ ๐ ง จ น
ช ช ฉ ๘ ๐ ๐ ญ ญ

ดังตัวอย่างเช่น

“อันเรื่องท้าวยศกติจอมอิศรา
จิตรสโนเเน่มื่อนมหาสุชาธาร
เพาะเหตุท้าวปรากวในทศมิตร
มีพากสมัครคุณภาพม้าไทย
เข้าชักช้อมพร้อมหน้าเป็นข้าบาก
เฉลี่ยวหลือเชื้อฟรั่งอังกฤษแกน
หนึ่งหน่อท้าวเข้ากลางและเข้าญวน
มีหมู่พวงกวีล้านคนเข้ามาใน

เจ้าอนราเรื่องเดชดวงเจตสมาน
สุดที่เก็บแปลงปานพระฤทธิ์
นอกทุกเมืองเรืองฤทธิ์พิศมัย
พากมอญเทศาไสยแขกไกรแซม
ปานขอเบื้องบพราชาดแหลม
ออกเกรงกายหมายแม่นบนบอนไก
ลงใจอนพร้อมถ้วนเมืองมีพิศมัย
ที่เมืองน้อมขอเมืองไทยทั้งจันทรามณ์”
(กลบทศริริวิบูลกิตติ)

ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉบับ อรนุต เช่น

“โอ้อนาถวานาอุราไห
แสนขัดข้องร้องว่ากรรมมันจำเป็น
เราจ่าจิตติดอยู่ในคุห
นางต้องหลงเรียกหาสามีไอก
เนื้อเคราะห์ร้ายตายแน่แต่เดียวโคล
เพื่อไทยหวนครรษฎาภูมิพรมนิทร
เป็นแน่นแน่วแล้วน้องต้องตายนี่
คราวเคราะห์ร้ายได้แต่เร้าเพื่ออาวรณ

เหมือนเรือใหญ่ติดคื้นสุดขีนเขิน
มาจำเพาะก์ไม่เว้นรัษฎาจนใจ
นางคิดเห็นเป็นเวราน้ำตาไหล
สาวหมดกล้าอาศัยในศรีนทร์
ต้องคบดื้นสืบประโภช์ในโขคหิน
พระที่ไม่ได้ยินเป็นแน่นอน
ต้องตั้งหนึ่งว่าถึงที่ชีวิตหล่อน
แล้วยกย้อนเรื่องราวสารนิยาย”
(ฉบับ อรนุต : เทพธิศาวงศ)

๙) กลบทนาคนบริพันธ์แปลง เป็นกลบที่หนังฉบับ อรนุต คิดขึ้นโดยคัดแปลง
มาจากกลบทนาคนบริพันธ์ ซึ่งคิดกำหนดให้หนึ่งวรรค มี ๘ คำ คำที่ ๖ ๗ ๘ สัมผัสกับคำ
ที่ ๑ ๒ ๓ ของวรรคถัดไป คำที่ ๖ ๗ ซ้ำกับคำที่ ๑ ๒ คำที่ ๘ กับคำที่ ๓ เป็นเสียง
เดียวกันเขียนเป็นแบบได้ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ค
ง จ ฉ ๐ ๐ ช ช ณ

ก ข ค ๐ ๐ ง จ ฉ
ช ช ณ ๐ ๐ ญ ญ ญ

มาเป็นกำหนดให้หนึ่งวรรค มี ๘ คำ ให้คำที่ ๖ ๗ ๘ เหลาวรรคหลังเป็นเสียง
เดียวกับคำที่ ๑ ๒ ๓ ของวรรคต่อไปโดยให้คำที่ ๖ ๗ ซ้ำกับคำที่ ๑ ๒ คำที่ ๘ กับคำที่ ๓
เป็นเสียงเดียวกัน เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
ก ข ค ๐ ๐ ๐ ๐

๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ค
๐ ๐ ๐ ๐ ง จ ฉ

ที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังสือ อบรม เช่น
ตัวอย่างที่ ๑ บทบรรณา

“สังสารสาวพกการองนอนน้ำตา
จะแลเหลี่ยวเปลี่ยวใจไม่ใครช่วย
วินดีสินเสียงศัพด์พงศ์ตระกูล
ขดิยานารีที่สูงสุด
แม้ไม่ตายก็ไม่สิ้นที่นินทา

ยังโศกคัลย์พรรรณนาให้อาคร
ชีวิตน่องต้องมีบวบติดสูญ
ตระกูลวงศ์พงศ์ประยูรขติยา
ถูกชาญชุคนาได้อายหนักหนา
นางโศการวัญครรภ์ลงรำพัน”
(สายเลือดเล็กลับ)

ตัวอย่างที่ ๒ บทบรรยาย

“ปฐมนิยามความอุกษ์มั่งคลการ
บังคมคลวันท่าปรมานอาจารย์
ไม่สิ้นสายได้สืบศักดิ์ตระกูล
กำจายแจ้งแสงศรีกวีศิลป์
กระเดื่องเช่นคุณดาวสุนทรกลอน
แต่พอกิจสว่างทางขับขาน
ไม่คิดผักกลั่นเกลาสำนานวลด
ไม่หยานคำรำรัสพจน์นาตถ
แย้มขับขับคดีเนื่องนิยาย
อยู่ในนัมสมบูรณ์พุนสวัสดิ์
มหาศักดิ์เลิศทึ้งจักรวาล
ประเทศไทยจักรพนนับถือ
กิจวัฒหัวนักนับทั่วโลกไตร

อธิฐานน้อมประนนบังคมคุณ
ผู้ประทานศิลป์ปืนไม่สิ้นสูญ
อยู่เทิดทูนเกียรติก้องกำเจียจร
ได้สัมจันตนาดังกระเดื่องฉอน
ตัดตอนแต่งต่อแต่พอกิจ
คุณอาจารย์ประสาทวิทย์ไม่ผิดหวน
เลิกคำลั่วนเริบราบไม่หยานคาย
เชิงฉลาดหลักแหลมแย้มขยาย
ประเทศไทยเจริญอยู่เนื่องนาน
เจริญรัฐรุคหน้ามหากาล
เหมือนอวตารครองเขตประเทศไทย
เอื้อออกซือภูวนากึกหวานไห
ขยายในบุญญาพระบารมี

พระบรมกษัตริย์เนื่องด้วย
รุ่งเรืองศักดิ์สิบสร้างแต่ทางคี
เชริญรักหนักในน้ำใจรายภูร
ชนชาติไทยให้วันมีชั้นเชิง

ผู้สำเร็จการเมืองรุ่งเรืองครี
ชาวนบุรีสรรเสริญเจริญเริง
ประเทศชาติเกียรติก้าวเหมือนว่าวเหลิง
เกียรติเกกิงก้องอญ្យคู่โลกฯ”
(สามพื้นองฝ่าแปด : บทประยานหน้าบท)

๕) กลบทวัพนหนักแปลง เป็นกลบที่หนังสิน อรุณต คิดขึ้น โดยคัดแปลงมา
จากกลบทวัพนหนัก ซึ่งเดิมกำหนดให้คำสุดท้ายของแต่ละวรรคใช้พยัญชนะตัวเดียว
กันกับคำแรกของวรรคถัดไป เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ก
๊ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ก

ก ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๊
ก ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๊

นาเป็นกำหนดให้คำท้าวรรคหลังทุกวรรคต้องเข้ากับกำหนดของวรรคต่อไป ซึ่ง
ทำให้แต่งง่ายขึ้น เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐
ก ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ก
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๊

กลบทนนินป์ปรากฏมากในบทหนังตะลุงของหนังสิน อรุณต ดังเช่น
ตัวอย่างที่ ๑ บทนนป่า

“การเกดแก่กรรมภิกามหาทรงส
ชาคีมไทรเสียคแทรกแบบกะวา
รักซ้อนซ่อนแซนชุมแสงโคลก

พะยอมคงโคลเดี่ยวโคลสาชา
พะวาวร้าหัวว่าวงอกในปางรัก
พะยุโยกยอดบนตั้งหนันหัก

หักห้อยเห็นหันเคียงพูนเรียงรัก
ตื้นคนชาสารภีสุ่นสวาย
สนใจกลักรักรุนรับลมบน

ลักษักกักทำเม่งไม่เกรงคน
กลวยไม้ก้าวเดือนเรียงเคียงโภสน
นำเต้าตื้นตุมตามะขาวดไฟ”
(สายเลือดลึกลับ)

ตัวอย่างที่ ๒ บทนิปัชต์ของตัวละคร

“ไฟจุดได้ให้คิดตนหิดด้าน
ไฟเผือกແగิ่งถูกถูกกำไร
ดาลีวัลย์กรรมการจำปาขาว
สามกอกองอกเรียงเคียงพาก
นมแมวเม่ามันหยู่ประคุ่คอก
มนีเหล็กพวงเด็กเด็กไม่หายอม
โคนยีโถโงกขึ้นแอบข้าง
โหนห้อยแก่วงไปมาปะทะโคน
ดันเดินคงหลบนาถึงสามแพรก
หวันเห็นหัวคนตายได้ต้นจัน

ยืนลานวอกกลอกหวานแห่งอุกาฬไฟล
ลมพัดใบร่วงสูญกระลา
ดอกสาเหลาสาวเหลาทั้งเหล่าสา
กabinmanyanyanabanabanjiknm
ดอกห้อนรอกรกสีนีเหล็กขม
เพระมันชนทั้งยอดหลอดถึงโคน
มังคุดคางแคขอยชานนีหอยหัวโหน
ทบกันโคนขาณางข้างถูกดัน
แพรกหนึ่งแยกทางไปไอศวรรษ
ผูกดาวลัลย์แหวนห้อยลินช้อยยา”
(สายเลือดลึกลับ)

ตัวอย่างที่ ๓ บทบรรยาย

“นางปลอมองค์ลงเป็นเซ่นบุรุษ
จากวังวงศ์ทรงม้าอาชาในย
กะยานเหยียบพสุธานม้าเกยคีก
หาญหัวหันพันธุ์มังกรจะทะยาน

เห็นอวุชกระซับมั่นไม่หวันไหว
คู่พระทัยซอยเท้าก้าวทะยาน
กำลังคีกคนองกร้าวใจหัวหาญ
เยาวมาลย์ควบม้าเข้าป่าวัน

วันเวียนวนก็นหาพระสามี
สันนิษฐานว่ากูวainยไปไกลครั้น

ไม่พบพี่ทินวงศ์ทรงโศกศัลย์
ซักม้าวันเวียนหลงอยู่พงไพร”
(สามพี่น้องฝ่าแฟด)

๑๐) กลบทสูรangsรรบนำเปล่ง เป็นกลบที่หนังฉบับ อรุณ ตัดเปล่งมาจากการกลบทสูรangsรรบนำ ซึ่งเดินกำหนดให้วรรคหนึ่งนี้ ๘ คำ โดยให้คำที่ ๒ กับคำที่ ๔ คำที่ ๓ กับคำที่ ๕ คำที่ ๔ กับคำที่ ๗ คำที่ ๕ กับคำที่ ๒ ใช้ตัวอักษรสเตียงเดียวกันคำที่ ๓ กับคำที่ ๔ สัมผัสสระกันและให้คำที่ ๕ กับคำที่ ๗ สัมผัสสระกันทุกรรค เขียนเป็นแบบໄได้ดังนี้

๐ ก ข ก ข ๐ ก ข	๐ ก ข ก ข ๐ ก ข
ก ข ก ๐ ก ข	ก ข ก ๐ ก ข

ดังตัวอย่างเช่น

ชนทุกข์สุนทุนช้อนสะท้อนทรวง
เมื่อไรหนอรอนหักยิ่งรักน้อง
ช่วยกรรมร้ำก่อให้รอการ

“แต่วันเห็นเว้นหายไม่awayห่วง
เพราเหตุหน่วงห่วงเนินห่างเหินนาน
ชนคิดมุ่นปุ่นหมองถึงของสามານ
ควรรำคาญราญคิดสุดฤทธิ์คอย”
(ประชุมชาารีกวัดพระเชตุพน)

มาเป็นกลบทสูรangsรรบนำเปล่งดังนี้ กำหนดให้วรรคหนึ่งนี้ ๘ คำ เนพารรคแรกและวรรคที่ ๑ ของทุกบทให้คำที่ ๒ กับคำที่ ๓ เป็นอักษรสเตียงเดียวกัน คำที่ ๓ กับคำที่ ๔ เป็นอักษรสเตียงเดียวกันและให้คำที่ ๓ กับคำที่ ๕ สัมผัสสระกันส่วนวรรคที่ ๒ และวรรคที่ ๔ ยังคงบังคับตามลักษณะกลอนสุภาพปกติ เขียนเป็นแบบໄได้ดังนี้

□
๐ ก ข ก ข ๐ ๐ ๐

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

□
๐ ก ข ก ข ๐ ๐ ๐

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐

กลบทนิคเนื้อปูรากฎมากที่สุดในบทหนังตะลุงของหนังฉบับนี้ อรุณต ดังเช่น
ตัวอย่างที่ ๑ กษัตริย์บัก্ষรำพึง

“ทุกพระองค์ลงมติเป็นเอกฉันท์
มันขายชาติขาดเชือจากเครื่องวงศ์
แม้ปล่อยนานปราณนั้นมันทึ่งหมด
เป็นกีดขวางก้างแฟฟเกลือบแคลงคลอน
ไกรคดข้อคอขาดประกาศกฎ
จะลบลายลายแคนตามแผนการ
กำหนดหมายขายเขานมยศรี
ถึงวันพบรอบเวลาสัญญาเริง

กำหนดควันทำลายให้เผาผง
จะต้องลงไทยทัณฑ์กันแน่นอน
ร่วมคดข้อทรยศไม่ลดผ่อน
ให้เดือดร้อนหั้งวงศ์พงศ์พรหมาน
ระเบียบบทสรราชวางแผนมาตรฐาน
เตรียมทหารกล้าศึกอึกทึ่ง
สถานที่นั้นคับพบต่อเมื่อครบวันถึง
ยังไม่ถึงวันนัดจะขอตัดนิယาย”
(เจ้าคำคง)

ตัวอย่างที่ ๒ พระสุริยารำพึง

“พระสุริยาอวารณ์ถือนสะอิน
โไอ้มีการบปร่มพนมไพร
อันภัยคงพงศ์กมันลีกลับ
ถึงน้องกล้านำกำลังอันตราย
ถ้าแม็กลั่วมัวเกรงไม่ก้าวเดี๋ยง
นำสังเวชเศษแวรเกลท์นาเกย

สุคจะฝืนน้ำนั่นตร่าวีนิให้ไนล
น้องจะไปท่องเที่ยวเพียงเดียวคาย
หากแหลกเหลือนับกนการณ์ประมาณหมาย
พีไม่ว่างใจอย่าไปเลย
ทุกข์พีเพียงภูผานิจชาเหย
อย่าห้ามเลยพลากร้าบถังหน้าจูร”
(แรงอธิฐาน)

ตัวอย่างที่ ๓ พระเทพสุริยารามพีง

“วันจากน้องจ้องนัยแครสาว
พีรักเจ้าร้าวใจอาลัยปอง
ไปรักอื่นรื่นอคอมเด่นน้องหมกหมองไห่ม
ที่จริงในใจนั้นคำสัญญา
น้องคงรู้คู่แรกที่เริ่มรัก
เมื่อแผนคิดผิดคาดกลับคลาดคลาย
น้ำเนตรพราไวลดพรั่งลงทึ้งสอง
ที่จากน้องเพราเกรงจิตพระบิดา
เหมือนพีไพล์พลิกพลีว์ปลายชีวหา
เป็นสังชาจามมั่นจนวันตาย
สุดจะหักห้ามสาวทให้ขาดหาย
พีไม่วายวันนี้กฝ่าตรีกตรอง”
(สามนงกฤษ)

๑๑) กลบท้อกยรบริพันธ์แปลง เป็นกลบที่หนังฉบับ อรนุต กิตขึ้นโดยศักดิ์
แปลงจากกลบท้อกยรบริพันธ์เดิม ซึ่งกำหนดให้วรรคหนึ่งมี ๘ คำ คำที่ ๖ ๗ ๘ เป็น
พยัญชนะเสียงเดียวกับคำที่ ๑ ๒ ๓ ของวรรคถัดไป เนียนเป็นแบบได้ดังนี้

๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ค	ก ข ค ๐ ๐ ๑ จ ฉ
ง จ ฉ ๐ ๐ ช ช ษ	ช ช ษ ๐ ๐ ญ ญ ญ

มาเป็นกำหนดให้วรรคหนึ่งมี ๘ คำ ให้คำที่ ๖ ๗ ๘ ในวรรคหลังเป็นพยัญชนะ
เสียงเดียวกับคำที่ ๑ ๒ ๓ ของวรรคต่อไป เนียนเป็นแบบได้ดังนี้

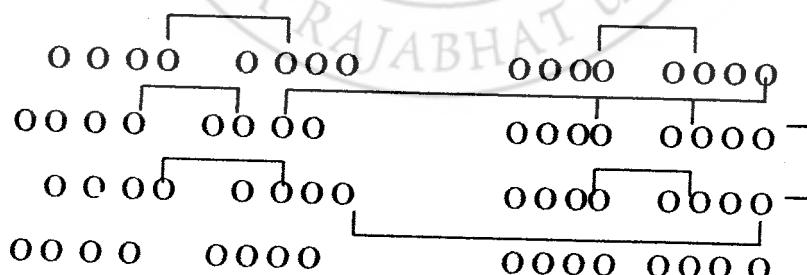
๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ข ค
ก ข ค ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ง จ ฉ

กลบทวนนิปป์ราภูบ้างในบทหนังตะลุงของหนังสือ อรุณศ ดังเช่น
ตัวอย่างที่ ๑ บทบรรยาย

“ฝ่ายพระเจ้าทินวงศ์คำรงราชย์
เกณมสุขปลูกปลื้มลีมเรืองราوا
กำจายจัดพี้ก์มาพลัคปลักสาวา
แสนสมัครรักจริงไม่ทิ้งชร
จึงทรงคิดขิตร้อนนอนไม่หลับ
ความโศกเศร้าถึงสุพัตราวิลาวัณย์
จำพะพวงอันซพาดสันคานชั่ว
สนองเห็นเป็นเกณท์เวรเวร
จึงบอกน้องร่องปลอบประโลมจิต
เหมือนหวานฟ้าผ่าพางลงกลางใจ

แสนสาหศรีสวัสดิ์กษัตริย์สาว
พระนางเจ้าพระน้องจากกำจัดขอ
กษัตริย์ชาติกระสันชนสมสมร
แนบออกนอนนาดาอนคงเจ้าทรงครรภ์
ดังใจขึ้นด้วยข้องขิตคิดโศกศัลย์
คราวมีครรภ์ครั้งเมื่อคนใจพาลพา
ต้องหมองมัวตัวแม่มิ่งเสน่หา
จะพู่พำพวงพลดันดันไป
อย่าได้คิดเกลือบแคลงแผนงไก่น
นางรำไรกอดบำทกัสตฯ”
(สามพี่น้องฝ่าแಡ)

(๒) กลอนสี่ กลอนสี่บางทีเรียกว่า กลอนคำตอน คือ กลอนแปดนั้นเอง แต่มา
แบ่งวรรคใหม่เป็นคำกลอน ๔ วรรค วรรคละ ๔ คำ และเพิ่มสัมผัสในระหว่างวรรคขึ้น
โดยให้คำที่ ๔ สัมผัสถกับคำที่ ๖ เอียนเป็นแบบได้ดังนี้

ตัวอย่างเช่น

“เข้าป่าระหง ชุมคงไม่ดก
ไม่เคียน ไม่เคียน ไม่เรียน ไม่รัง^๑
ไม่ savvy ไม้แขะ ไม้แบกไม่เบื้อ^๒
ไม่ปริง ไม่ปราง ไม้ย่าง ไม้ยุง^๓

งอกเกียงเรียงรอก หลุมนกหว้าหวัง
สาเกหบุนดัง ไม้ทั้ง ไม้ทุ่ง^๔
ไม้เดือดูกุด กนนั่งเป็นผูง^๕
ไม้แคนดันสูง เห็นผูงจะนี”^๖

(บทนป้า : หนังทวงศ์ เสียงทอง)

ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๑ บทนป้า เช่น

“ข้างฟ้ายเข้าโนมนภาธิราชา
ทรงหยุดหย่อนผ่อนสนายได้คำวน
กาหลงกุหลาบ อังกานคอกแก้ว
สร้อยฟ้าราตรี จามรีโพตาน
นมสาวคอกโคก ลมโนกใบไหว
รักเรเต็ซี สารภีเป็นพวง^๗
สีเสียคสร้อยสน เสาวคนธ์คัดเก้า^๘
ถึงได้รั่มนยูรีเห็นมีคิน

จากปราสาทปรางค์ทรงลงเล่นสวน
คุณวล ไม้คอกอกอกแบ่งบาน^๙
นมแมวกระถิน ส่งกลิ่นหอมหวาน
คอกบานคอกดูม เป็นพูมเป็นพวง^{๑๐}
พุดชื่อนหงอนไก่ มีในสวนหลวง
ดอกดาวลัคดา นมตาบานหนน
เข้มขาวเข้มแดง ชุมแสงโภสัน^{๑๑}
นิรมลแปลกไขว่า “กรนา”^{๑๒}

(สายเลือดปัตติยา)

ตัวอย่างที่ ๒ บทรำพัน เช่น

“เดินพลาบนางคิด หัวใจเครื่องหมอง
แกรกรักแรกครั้ง ผู้ชายให้สัญญา
รักหลอกหลอกเล่น เขาช่างเป็นไปได้
เป็นเวรของข้า นำตาให้ริน
แต่แรกหมายปอง ว่าตัวต้องสุกใส
พอกลับบ้านป่า ต้องถูกค่าช้ำเดิน
ดูหน้าอุกน้อย เศร้าสร้อยโคลกศัลย์
หลายลิ้นปลิ้นปลอก ลงหลอกน่ากลัว
วันหน้าถ้าได้ จะรักชายข้างบ้าน
ได้รักเมียรักผัว ช่วยเหลียงวัวเหลียงควาย
บ่าวบ่าวข้างบ้าน โปรดสงสารแม่ม่าย
ลองรักแม่ม่าย เดียวบ่าวไಡ้ผลดี

ชลนัชน์ไหลนอง เดินร่องไห้หา
พลิกพลิวชิวหา พุดอ้างฟ้าอ้างดิน
ลืมไว้ใจง่าย ผู้ชายไม่มีศีล
รักพาดขาดดิน ต้องกลับอินบ้านเดิน
ทึ่งย่านบ้านไฟ เพราะหัวใจห่อเหิน
ไม่คีเหมือนเดิม ความทุกข์เติมเต็มตัว
ใจแก้นแน่นตัน นางกัดพันค่าผัว
ผู้ชายใจชัว จะหาบกลัวจนตาย
ได้อญี่กันนาน ไม่มีวันเบื่อหน่าย
ทำนาทำไร่ ไม่พากหมายผู้ดี
อย่าค่า่าวร้าย ให้แม่เม่ายบัดสี
เรื่องอัชมาย์สามี รู้วิธีมาก่อน”
(ฝนหลวงฟ้า)

ตัวอย่างที่ ๓ บทยกนัยจับสัตว์ เช่น

“ร้อนจิตผิดหวัง กำลังหิวจัด
เพราะเมียนโคงผาง ยักษ์ย่างเข้าป่า
เสือร้ายลายพาด ยักษ์ค่าคว่าได้
เสือถอยเข้าดง ยักษ์ตรงเข้าดัก
เสือถอยหลังหนี ได้กีดักยักษ์ขับ
เสือโคงเข้ามหัวย ยักษ์นวยตืนติด

ตาม้องมองสัตว์ ลอดล็อกแลหา
เหลียวซ้ายแลขวา เจอหน้าพยัคฆ์
ยักษ์ย่องเข้าไกล็ เสือร้ายกลัวหนัก
เสื่อมรณคลักคลัก ยักษ์หลักหน้าติด
เสื่องง่าปากจัม ยักษ์หลบขบผิด
เสือดินสินถูกทึช กีดากขามาฟิด

กระดูกยับ ตับแตกแหกเป็นซีก
เหลือกระดูกเกลี้ยงเกลี้ยงมารเขวี้ยงชัด

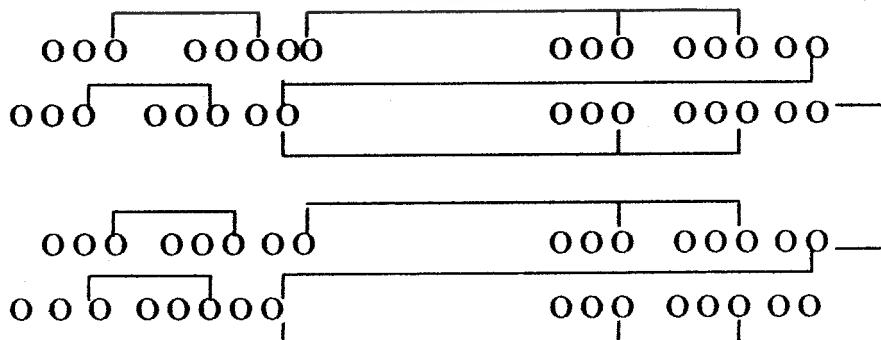
นางนั่งพีกินเนื้อสัตว์
แล้วลอดคลั่คริมความจวนกัน”
(เทพบัญชา)

ตัวอย่างที่ ๔ บทคลอก เช่น

“รักซ้อนซ่อนกลืน กระถินน้ำแม่
กุหลาบรารตรี จำปีชะนา
อังกาบพิกุล หัสสูญส่งกลืน
หินกองตรงนั้น หินสันหินยาวย
หินนั่นอันใหม่ หินไครโน่ได
ต้นว่านหลักได ว่านไหรขึ้นเคลียว
กัดเด้าสาวหยุด ดอกพุดโพตาน
ต้นนู่นกว้าง ต้นนั่นหางกวี

ดอกแก้วสาวหยุด กอพูธรักษา
เพื่องฟ้าหางรอก นั่นดอกสร้อยดาว
อินทนิลดอกพลัม บานรับลมหนาว
หินขาวหินแดง หินแคงหินเบี้ยว
แบงโ哥เข้าไซ ตกใจหินเหียว
งูเขียวพักไข่ ไดไดพอดี
ต้นว่านหางหมู ต้นนู่นหูหนาน
ต้นนั่นหานคี ต้นนี่หีคน”
(จำเลยรัก)

๓) กลอนสามห้า กลอนสามห้าคือกลอนแป็คนั่นเองแต่แบ่งวรรคใหม่เป็น ๒ จังหวะ ๆ แรก ๑ คำ จังหวะสอง ๕ คำ และเพิ่มสัมผัสเข็น คือ ให้คำที่ ๓ ของแต่ละวรรค สัมผัสกับคำที่ ๖ แต่ไม่เคร่งครั้นัก เก็บเป็นแบบไดดังนี้

ตัวอย่างเช่น

“เข้ามายกสี มิต้องอายดอกน้อง
พี่เหมือนผึ้ง อยากเกล้าคึ่งมาดี
บุปผาน้อย คอยพี่หรือมิใช่
ของคุ้กัน จะหนีได้ฉันได
ตระกองกอด ผ้าห่มอุดสาวอ่อน
หนุ่นพบร้า เหมือนข้าวใหม่ปลามัน

อยู่เพียงสอง ร่วมกิรนย์สมศรี
ชนเกรสร อยากรเข้าชอนเข้าไว
แกลังเห็นยมอย ทำค้อนควักผลักไส
ถึงไหนไหน เราสองใจตรงกัน
ผ่อนเบาหนัก ในเชิงรักสุขสันต์
กินเท่ากิน มันไม่หนินไม่เบื่อ”
(บทหนังตะลุงไม่ปรากฏนามผู้แต่ง)

กลอนสามห้ากับกลอนสี่มักใช้ปน ๆ กัน เพราะมีทำงานของการขับร้องกลอนอย่างเดียวกันเรียกว่า “คำค่อน” (อุดม หนูทอง. ๒๕๑๐ : ๑๔๐) สักษะการใช้กลอนทั้งสองชนิดประสมกันปรากฏบ้าง ดังตัวอย่าง

“ตัวของน้อง เหมือนกอบปลื้องแทกระรือย
เพ็งออกจากฟอง มาได้สองสามวัน
เกล็ดพันรับบน เอาไว้ชนปีหน้า
ไี้เหลืองทองอ่อน เข้าของเพ็งสอนเลี้ยง

ไก่ชนตัวน้อย เพิ่งแตกสร้อยสอนขัน
ส่วนสร้อยนั้น มันงอกกันรายเรียง
อีซีหางร่า ทำทำบินหวีง
เดี้ยงไว้ชน ยานเมื่อชนมันเต็ม”
(บทอัศจรรย์ : หนังศรีพัชร เกี้ยวศุภ)

กลอนสามห้าที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉบับนี้ อรุณ เป็นกลอนสามห้าที่มีกลอนสี่ผสมอยู่ด้วย ซึ่งปรากฏบ้างดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ ๑ บทหนบป่า

“อาคมเดินขวา สาวเดินมาข้างซ้าย
ชนบิกษา มันบินมาบินไป

เกี่ยว ก้อยไว้ สาวถูกจิตมิตรใหม่
เกาะกึงไทร ลูกกึงข้อห้อยเรียง

นั่นนกเข้า ดูนกเข้าคุ้น
สาวเดินหลัง สาวเดินฟังสำเนียง
ดูนกนิน ดูนกนินลูกเหรียง
ชายนำทาง ชายนำทางชนป่า
ชายยืนเล็บ ชายยืนเก็บกาหลง
แม่งงานสรรพ สาวกีรัณมาพลัน
นางยืนแย้ม หึ้งสองแก้มเป็นพวง^๑
อยู่ไกด์สาว หัวใจบ่าวแพลิดเพลิน

ฟังสนั่น ฟังเสนาะเพราเสียง
ชายเดินเคียง ชายเดินคู่สุชา
ช่างนำเลี้ยง ช่างนำรักปักษา
ดูมาลา ดูคอกไม้หลายพันธุ์
เก็บแล้วส่ง ส่งให้แม่จอมขวัญ
ยืนยืนพราย ยืนให้ชายแพลิน
เห็นพื้นทอง พื้นของน้องแดงเพิน
ชวนกันเดิน ชวนกันเล่นเย็นใจ”
(คงฟ้าละอองคิน)

ตัวอย่างที่ ๒ บทชนป่า

“อบเชยออกซ่อ บานล้อลมหนาว
ถูกลมพัด ถูกลมบัดใบกลใบ
ผู้หญิงเหมือนดอกไม้ ผู้ชายเหมือนผึ้ง
โน่นนกรัง ทำรังชายควน
ต้นนางแย้ม มันขึ้นแซมดันโตก
ปลายหุ่งรอก นั่นรังนกเข้าไฟ
หอมสายหยุด หอมดอกพุดโผลาน
ดูเหว่ำลาย มันไขไวรังกา
นางนกยัง มันเดินทางไปไกล
จริงหรือไม่จริง ท่านหญิงท่านชาย
เขาว่าชาวเหนือ ลงเรือกลัวเขี้ยว
งานคนชนแพลินเข้าเดินทาง

คงคงร่วงพราว เพราทันหนาวไม่ไหว
แมงภู่ใช เข้าสมบูรณ์กวัน
ชอนเกล้าคลึง ชอนขับดื่องของหงวน
นกนางนวล มันขับปลายไม้ไทร
ถูกลมโยก มันโนกถึงไหวไหว
นกเข้าไตร มันบินไปบินมา
ต้นเกร็ช่าน แพกิ่งก้านสาขา
โดยขึ้นมา เขารีบกันหว่ำลาย
บินไปไห่ เมืองลับแผลแม่เมาย
หรือว่าไคร เกษได้ไข่นกยัง
ชาวเลขึ้นเหนือ กลัวเสือกลัวสาร
จะตั้งนางพกแก้วไว้แควไพร”
(ยอดคตัญญ)

ตัวอย่างที่ ๓ บทอักษรรย์

“พระอุ่มนางวางแผนเดี๋วเคียงข้าง
นางผ่อนให้ ไม่นึกอายเท่า
ชายขับหญิงกอด ชายสอดหญิงรัก
ตัณหาตาม คนแก่อ่าฟัง
บ่าวกอดหล่อน ให้สาวอนลงข้าง
นางเมฆลา ออกรำทำhexaway
ช่วยจันทร์เข้าเหย ภายในกายคาย
พวงถุงป้าอย่ากระดาภกว่าหนังปากคัน

กาหลงนางเข้าโอนอ่อนผ่อนห้า
เทวะเหย พวงเทวอาอย่าฟัง
ความกำหนัด ใจหวัดจิตหวัง
แต่กลางเที่ยง ยังสืบเรียงสืบอาย
พอรูทง พลิกให้นางนอนหงาย
ผู้ชายถู ทำราหูอนจันทร์
ราชร้าย เมาตัณหาตามหัน
อักษรรย์กลางเที่ยงบนเตียงทอง”
(จำแลยกลับ)

(๔) กลอนทอย เป็นกลอนพื้นบ้านภาคใต้ชนิดหนึ่งนิยมใช้แต่งบทโนราห์ต่อ
นามินายหนังตะลุงบางคน ได้นำรูปแบบของกลอนทอยมาใช้แต่งบทหนังตะลุง ซึ่งทำให้
กลอนทอยมีบทบาทหน้าที่เพิ่มขึ้น และเป็นที่รู้จักแพร่หลายเพิ่มขึ้น คำว่า “ทอย”
หมายถึง “ทะโยย” หรือ “ช้ำ” หรือ “ถู่” บางครั้งจึงเรียกกลอนทอยว่า “กลอนช้ำ” หรือ
“กลอนถู่” อุดม หนูทอง (๒๕๑๖ : ๑๖๒) อธิบายรายละเอียดของกลอนทอยไว้สรุปได้
ดังนี้

รูปแบบของกลอนทอยอาจจำแนกได้เป็น ๓ รูปแบบ ดังนี้

๑) รูปแบบที่ ๑ กลอนทอย ๑ บทมี ๒ นาท คือ นาทเอกและนาทโท แต่ละนาทมี
๒ วรรค รวม ๑ บทมี ๔ วรรค วรรคแรกของทุกนาทมี ๖ – ๘ คำ วรรคที่ ๒ และ ๔ มี ๘
คำ ให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ สัมภัสกันคำที่ ๓ ของวรรคที่ ๒ ให้คำที่ ๕ และ ๖ ของ
วรรคที่ ๒ และ ๔ ซ้ำกับคำที่ ๑ และ ๒ ในวรรคเดียวกันตามลำดับ คือ คำที่ ๕ จะซ้ำกับ

คำที่ ๓ คำที่ ๖ จะซ้ำกับคำที่ ๘ และให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ของบทต่อไป เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ก ก
(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ก ก
(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ช ช ช
(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ช ช ช

ตัวอย่างเช่น

“ไม่รักพี่ไม่นำหา
เป็นตายให้ได้แบบแน่น
ตัวพี่นี้เปรียบเหมือนมด
ตัวน้องนี้คือน้ำตาล

ที่พี่มาเพราะหวงเหนหวงเหน
น่องอย่าผลักให้หกรานหกราน
ไหนจะดซึ่งรสาหวานรสาหวาน
ถูกันแล้วไม่แคลวักันแคลวักัน”
(บทโนราห์ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)

๒) รูปแบบที่ ๒ เมื่อนรูปแบบที่ ๑ แต่ไม่บังคับให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ ให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ สัมผัสกับคำที่ ๓ ของวรรคที่ ๔ และให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ และ ๔ ของบทต่อไป เช่นเดียวกับกลอนหัวเดียวของภาคกลาง เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ก
(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ก
(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ช ช
(OO) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๖ ๐ ช ช ช

ตัวอย่างเช่น

“ทุกวัน โลกมันผันแปร
ลมหายใจคนยึดพิธีธรรม
ขาดศีลเพื่อนผู้ไม่ว่า
มีเงินเขานับเป็นพันห้อง

ไม่ว่าวงไปทางไหนก็ทางไหน
คนทุกวันไม่เป็นไรเป็นไร
ขาดเงินตราต้องห้าใจห้าใจ
ถ้าได้ช่องเอาเข้าไปเข้าไป”
(บทนโนราห์ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง)

๓) รูปแบบที่ ๓ เหมือนรูปแบบที่ ๑ และที่ ๒ แต่ให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับคำที่ ๓ ของวรรคที่ ๔ และให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ ของบทต่อไป เช่นเดียวกับกลอนสุภาพ เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

(00) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ก ก
(00) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ก ก ก
(00) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ช ช ช
(00) ๐ ๐ ๐ ๐ ๐ ๐	๐ ๐ ๐ ๐ ช ช ช

ตัวอย่างเช่น

“ผลงานกษัตริย์ปกประวัตินาอ้าง
พระพราชาพัฒนาสังคม
กษัตริย์ได้ต่อสู้ได้กอบกู้ชาติ
มั่งคั่งมั่งมียิ่งทวีคูณ

ผลงานต่างค่างสร้างสมสร้างสม
ไทยจึงอุดมสมบูรณ์สมบูรณ์
จึงเอกสารไม่สูญไม่สูญ
เพิ่มพูนความสุขทุกคนทุกคน”
(บทนโนราห์ของนายสุนทร นาคประดิษฐ์)

กลอนทอยที่ปรากฏในบทหนังตะลุงของหนังฉิน อรุณ มีบ้างที่ใช้รูปแบบกลอนทอยแบบที่ ๒ แต่ไม่บังคับให้คำสุดท้ายของวรรคที่ ๔ สั่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ และ ๔ ขوانทต่อไปแบบกลอนหัวเดียวของภาคกลาง แต่ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบกลอนทอยแบบที่ ๓ ซึ่งมีข้อสังเกตคือ บังคับให้คำที่ ๓ ของวรรคที่ ๑ และวรรคที่ ๓ สัมผัสนับคำที่ ๔ แบบกลอน ๔ ทุกรรคทุกบทดังต่อไปนี้

ใช้รูปแบบกลอนทอยแบบที่ ๒ ดังนี้

“นายเนื้อน้องเหอนายใจ
รายแล้วต้องรายแน่”
นายห่วงเพระดวงเรดี
หนำร้ายอีเอ่าไว้ทำไหร
คล่องเกินเท่งเดินแล้วรำ
วันนีกูนีกงสังสัย
กูว่าทำทำไม่ยَا
เด็กวัดมนชักกูชี
พากพ้องเรนาสองคน
เป็นบุญไหร่ที่โชคีโชคี
มาภายแก่เป็นเศรษฐีเศรษฐี
มาวันนีกูเดินรำเดินรำ
ต้องขาดไฟเผาหนำเผาหนำ
บุญชักนำถึงครัวถึงครัว
ผิดว่าไหนเข้าพี่เจ้าพี่เจ้า
ไอพี่เจ้าอีสัญกนสัญกน
พ่อท่านตีเอาสามหนานสามหนาน
เด่นนายมนตร์อีกาอีกา”
(อกกินหารพระสุริยเทพ)

ใช้รูปแบบกลอนทอยแบบที่ ๑ ดังนี้

“เดินออกจากห้องเดินร้องนาพลง กรรมน้องสร้างแต่ชาติใหม่เดียว
น้องเตียหายอูกทำลายหัวใจ
แรกพุดสัญญาจางลับปลื้ม
พี่กุழดานเหอไม่น่าลวนดาย
ช่างกระไรหนอนผู้ชายผู้ชาย
น้องได้รับความเลียหายเลียหาย
ให้น้องรักใครไว้ใจไว้ใจ

น้องรักน้องหลงอกลงเสียท่า
ไม่รักไม่ซ่องมาหลอกก่อนอ้างทำไม้

สุชลนาเย้ยไหลเย้ยไหล
น้องเชื่อใจจึงเลียทีเลียที”
(มาตรการเหนือเมฆ)

“โไอพระพ่องของน้องเหย
น้องไม่ผิดที่ไม่คิดปรานี
ไม่มีเรื่องไม่เคยเกิ่งเกยข้อง
พีฟ่องบรรดิษฐ์ไม่น่าผิดสัญญา
แรกสัญญาพีพูดว่ารักน้อง
ไม่น่าหลอกไม่น่านอกใจเมีย

ไม่นึกเลยจะขอบหนี้ครอบหนี้
น้องรักที่จึงตามมาตามมา
กลับทึ้งน้องให้ตามตามหา
พีไม่น่าจะหนี้เมียหนี้เมีย
พอได้ช่องพีหนีเสียหนีเสีย
สาวไหหนเซียร์อาพีไปพีไป”
(สาวรคบันดาล)

๑๕) กลอนผ่อน ในที่นี่หมายถึง กลอนที่มีการผสมผasanระหว่างกลอนสุภาพ
หรือกลอนแบ็คกับกลอนกลับบทนิค ใช้นิคหนึ่งหรือหลายชนิดซึ่งหนังนี้นั่น อรรถเป็น
ผู้คิดขึ้น กลอนชนิดนี้ปรากฏบ้างในบทหนังตะลุงของหนังฉบับนี้ อรรถ ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๑ ในบทสนทนาโดยตอบระหว่างนันทักรกับกุณพากศในเรื่องสาม
มงกุฎ ปรากฏกลอนสุภาพผสมกับกลบทสูรังค์ระบำบแปลงคงที่ว่า (ที่พิมพ์ตัวหนาเป็น
กลบทสูรังค์ระบำบแปลง)

นันทักร :	น้องรอดตายเพราวยาดีของพีอก เชื่อเขาหลอกแล้วน้องจะหมองหมาง ทีกวารอยู่คุ้มจิตไม่คิดชา ไครเป็นก้างกีดกันต้องอันตราย
กุณพากศ :	ได้เพื่อนรักพรครเราะเจาเรื่อง ให้เก็บแก่องคันธุไม้รื้หาย

นับทั้งร : เอ็งยิงกอกลงกาหลงดาย
ที่เชอได้พันเคราะห์นั้นเพราเรา
กุนพาก : ไอซีข้าหน้ากากนีอยากดัง
ภูฟังฟังเหมือนจึงขอมาหลอกเห่า
ไอหนาครุ่นเม็นจะเล่นเรา
จะตายเปล่าไม่ทันรอคคลอดวัน
นับทั้งร : ไอสันเกือกเสือก้าวมากล่าวแกคลัง
เดียวภูแหงดาย โทางอุด โพรงหัน
ถึงชนุดิจิริงภูว่าชิงไม่ทัน
ภูจะพันให้หุขากชาติกาสี
(สามนงคุณ)

ตัวอย่างที่ ๒ ในบทบรรยายในเรื่องสายเลือดลึกลับปรากฏตอนสุภาพกับ
กลบทัวพันหลักแปลงผสนกันดังที่ว่า (ที่พิมพ์ตัวหนาเป็นกลบทัวพันหลักแปลง)

“ฝ่ายนางประภาวดีศรีสวัสดิ์
 เพราะเบื้องหลังยังมีราชคีคาย
 ทรงสะอื้นขึ้นบนพระมหาเจ้า
 เหมือนเขารชื่อนหันหบอยู่กับทรง
 ทุเรศเรื่องผัวไม่รู้ว่าซึ่งป้ำ
 สายเตียแส้วถึงจะเขินกีไม่คืนอย
 มีครรภามาคำนวนชวนจะคลอด
 เมื่ออาเสื่อมมันนานองแล้วร้องทุกที
 ใจมันจุกแล้วยิ่งเห็บช้ำจิริงจิริง
 สงสารนางประภาวดีทุกชีวิ

อยู่ปรางค์รัตน์ทุกหัวบันกระสันกระส่าย
 ทุกวันคืนสะอื้นอยาดูตรวง
 ทุกบ้านนี้เทียนเบรียงกีเท่าภูเขาหลวง
 ตุชลันธ์ไหหลวงทุรศราย
 ถูกซื้อปลูกทุกหัวรำสำราษัย
 อายที่ชายนั้นก็น้องของสามี
 แม้นนับรอดชีวิตนาน่าบัดสี
 เมื่อันหนึ่งมีหนานมจื้มอยู่ริมใจ
 กอยดูເຄิຈະເກີດທິງອຍ່າສັງສັຍ
 ຄືດຽວຍຸກຮໍາຮໍາໄຮ້ພັນຄຣວູ”
(สายเลือดลึกลับ)

ตัวอย่างที่ ๓ ในบทบรรยายในเรื่องสามพี่น้องฝ่าแฟดปราภูกลอนสุภาพกับกลบทกบเด็นต่อຍหอยพสมกันดังที่ว่า (ที่พิมพ์ตัวหนาเป็นกลบทกบเด็นต่อຍหอย)

“หักอารมณ์ขึ่มทุกข์บุกบั้นหา
หวานอาลัยไขแม่ร้าวเครี้ยวแสนครวญ
เขาระเบิดเกิดวิบัติพลัดกับแม่
ไขแม่เคร้าเข้าทึ่งสามเป็นอย่างไร
ใจแม่ห่วงซึ้งมองหานามาไม่เห็น
เทพไทยพิพิธ์โสดง โปรดปราน

ไม่เจอนหน้าลูกน้อยะละห้อยหวาน
กลางขาคุนไกลงเขตคนแม่จันใจ
ตกใจนแน่ตัวนี้อยหมาเข้าอยู่ไหน
แม่ตั้งใจมาตามฉบับไม่พบพาน
วิบัติเข็ญวิบากขัดพลัดสถาน
ช่วยบันดาลให้พบบุตรสุดอาลัย”
(สามพี่น้องฝ่าแฟด)

ตัวอย่างที่ ๔ ในบทบรรยายความในใจของตัวละครในเรื่องสายเลือดขัตติยา ใช้กลอนสุภาพ กลบทสุรางค์ระบำบะปลงและกลบทกบเด็นสามตอนพสมกัน ดังที่ว่า

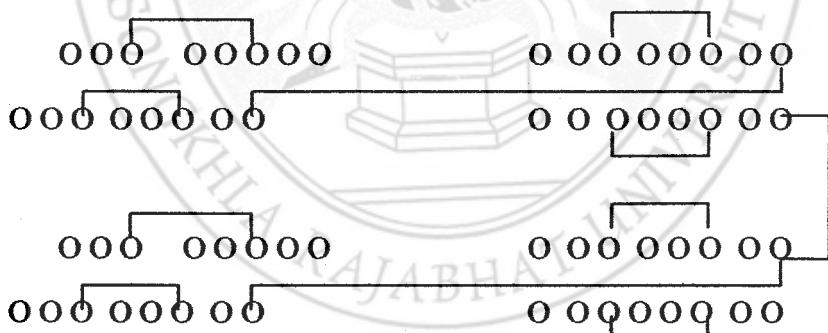
“สักดินรินทร์จากแผ่นดินทรายกะ
ผิดจังหวะจะหัวงการครั้งนี้
ที่ร้ายนักเพราะรักนางแล้วอ้างเป็นเขย
กลัวน้องเดชะเกรคน้องดีไม่หนนีกีดาย
คงยกโอกาสคาดว่าเกิดขึ้นสักครั้ง
รู้พี่น้องลองพินิจคิดก่อการ
ตักดีสกกลสนตะพายความเชิงแก
ตัดพระศอตอไม้สักเสียบปักไว้

ต้องตั้งหน้าอพยพหลบหลีกหนี
เรื่องไม่แน่แน่ไม่หนนีกีอันตราย
ขึ้นรักต่อพ่อรู้เคยเลยหนนีหน่าย
น้องไม่รู้ดูมันร้ายหลายประการ
ค่อยบอกเรื่องความเบื้องหลังดังหลักฐาน
เลือดถูกพ่อล่อเหล่พาผลผลลัพธ์ให้ตาย
แค้นเหลือดันคนหลายเด่าห์คเนหนาย
ให้ลือชาว่าชาวยไรเที่ยมทาน”
(สายเลือดขัตติยา)

๗๖) กลอนสามห้าแเปลง เป็นกลอนสามห้าที่หนังสิน อรุณ คิดขึ้นโดย ดัดแปลงจากกลอนสามห้าเดิมที่กำหนดให้คำที่ ๓ ของวรรคแรกสัมผัสกับคำที่ ๖ คำที่ ๘ ของวรรคแรกและคำที่ ๑ ของวรรคที่ ๒ คำที่ ๙ ของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับคำที่ ๘ ของวรรคที่ ๓ คำที่ ๙ ของวรรคที่ ๓ สัมผัสกับคำที่ ๗ ของวรรคที่ ๔ และคำที่ ๙ ของวรรคที่ ๔ สัมผัสไปยังคำที่ ๘ ของวรรคที่ ๒ ของบทต่อไปเขียนเป็นแบบได้ดังนี้

มาเป็นกำหนดให้คำที่ ๙ ของวรรคแรกและวรรคที่ ๓ ไม่ต้องสัมผัสกับคำที่ ๗ ของวรรคที่ ๒ และ ๔ ส่วนบังคับอย่างอื่นยังคงเดิม เขียนเป็นแบบได้ดังนี้

กลอนสามห้าชนิดนี้ปรากฏบ้างในบทหนังตะลุงของหนังสิน อรุณ ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๑ บทบรรยาย

“น้องขอบคุณพระเจษฐาที่นาช่วย
พาน้องกลับหลัง ไปถึงวังถึงวงศ์
พ่อรูปสวย พ่อนำช่วยน้องແດ้ว
ข้าวของทั้งหลาย น้องมอบให้ทุกอัน
พีรักสมบัติ น้องจะจัดไว้ท่า
เชื่อน้องเด็ด ว่าน้องเปิดหัวใจ
ทั้งพ่อแม่ จะมีแต่ยินดี
บดุราษ หรือพระนามดุรงค์
ตอบแทนพี่ชาย น้องให้ของคือ

เอื้อนดูด้วย เอื้อนดูช่วยนำส่ง
น้องสนาย น้องจะให้รางวัล
น้องไม่ตาย น้องจะให้ของขวัญ
ถ้ารักน้อง พี่ไม่ต้องเกรงใจ
ลงบอกพี่ ว่าหม่อมพี่อาไหร
ถ้าปรานี พี่อย่าหนีเข้าคง
จะเห็นด้วย เมื่อพี่ช่วยนำส่ง
หรือพากห้อง พากน้องต้องพอใจ
ให้ลงกาย ว่าน้องให้ของไหร”
(น้องแก้ว)

ตัวอย่างที่ ๒ บทบรรยาย

“นางขัดแข้งแต่งที่บรมหฤฒถวาย
ร้อนจัด สาวมาเปิดพัดลม
รินสุรา สาวนำนามอบให้
พีดีเมืองเหล้า น้องจะเล่านิทาน
ได้มีysava ต้องคืนเมืองเหล้าหนอย
พี่อย่าขัด พี่อย่าตัดคำน้ำจิต
นอนเสียเมือง น้องจะนั่งอยู่ใกล้
เชื่อน้อง พี่ไม่ต้องร้อนใจ
เอวอ่อนน้อง ให้ต่างหมอนเข้าง
หลับเสียสักตื้น ก่อຍลูกขึ้นมาแซย

เชือเชิญชาบชี้บนแท่นมาเทียรอน
เปิดถวาย ให้พี่ชายสำราญ
ขอเชิญลอง เหล้าของน้องหอมหวาน
เชิญเดิคพี่ เหล้าไม่มียาพิษ
ถ้ารักน้อง ขอเชิญลองสักนิด
พระยอดรัก พี่ไม่พกร้อนใจ
พากยุงริ้น มันใบกบินไสว
พากยุงริ้น มิได้กินพี่เลย
ทึ้งสองแขน น้องให้แทนแขนย
พี่เหนื่อยมา น้องไม่กสักกวนใจ”
(น้องแก้ว)

ตัวอย่างที่ ๓ บทน้ำป่า

“พระรูปกร พระรูปหล่อตามหลัง
ชนสาวหยุด ชนคอ กพุตโภคาน
มันเคียงคู่ มันแกะอยู่กึ่งน้ำ
มากับชา แล้วน้องไม่ต้องกลัว
พระเดินเล่น สายลมเย็นพัดผ่าน
บนปลายแต็ว นกแข้งแซวสองตัว
อุเดือนอง นางปีกมีผ้า
พื้นไม่แกลัง ไม่บ่์เหงน้ำใจ”
(สรรศ์บันดาล)

